

DAVLAT G‘AZNACHILIK IJROSINING ILMIY-NAZARIY VA METODOLOGIK JIHATLARI

Shamsitdinova Xonzoda Mardonbek qizi

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

“Moliya va Buxgalteriya hisobi” fakulteti

BN-91 guruh talabasi

E-mail: x.shamsitdinova@tsue.uz

ANNOTATSIYA

Ushbu tezisdavlat g‘aznachiligi ijrosining tuzilishi va undagi bir qancha muammolar tahlil qilingan. Davlat g‘aznachiligida hukumatning moliyaviy resurslarini himoya qilish va ulardan maqsadli foydalanishni ta’minlash maqsadida tegishli xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Budjet, g‘azna ijrosi, pul mablag‘larini boshqarish, ichki nazorat, iqtisodiy nazorat.

Davlat g‘aznachiligi har qanday mamlakatda hukumatning moliyaviy resurslarini boshqarish va ijro etish uchun mas’ul bo‘lgan muhim institutdir. U barcha moliyaviy operatsiyalar uchun markaziy markaz bo‘lib, hukumatning uzluksiz ishlashini ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Davlat g‘aznachiligi deganda davlat mablag‘larini belgilangan qonunlar va me’yoriy hujjatlarga muvofiq boshqarish va sarflash jarayoni tushuniladi. Davlat g‘aznachiligi ijrosining uslubiy asoslari shaffoflik, hisobdorlik va samaradorlik tamoyillariga asoslanadi. Bu tamoyillar davlat g‘aznachiligiga o‘z faoliyatida rahbarlik qilib, davlatning moliyaviy resurslarini mas’uliyatli va samarali boshqarishni ta’minlaydi.[1] Quyidagilar davlat g‘aznachiligi ijrosining uslubiy asoslarining asosiy elementlari hisoblanadi:

Huquqiy asos: Davlat g‘aznachiligi ijrosi davlat moliya resurslarini boshqarish qoidalari va qoidalarini belgilab beruvchi qonunchilik bazasi bilan tartibga solinadi. Bu doiraga davlat g‘aznasining roli va mas’uliyatini, shuningdek, mablag‘larni boshqarish va sarflash tartib-qoidalarini belgilovchi qonunlar, qoidalar va siyosatlar kiradi. Shuningdek, qonunchilik bazasi davlat g‘aznachiligining shaffof va mas’uliyatli faoliyatini ta’minlaydi, moliyaviy hisobot va audit bo‘yicha aniq ko‘rsatmalarga ega.

Byudjet tuzish va rejalashtirish: Davlat g‘aznachiligining ijrosi hukumat byudjetini tuzish va rejalashtirish jarayoni bilan chambarchas bog‘liq. Davlat g‘aznachiligi Moliya vazirligi bilan yaqin hamkorlikda yillik byudjetni ishlab chiqadi

va hukumatning moliyaviy resurslari byudjet qoidalariga muvofiq taqsimlanishi va boshqarilishini ta'minlaydi. Bu davlat daromadlari va xarajatlarini prognozlash va prognozlash, shuningdek, byudjet chegaralarida qolishini ta'minlash uchun xarajatlarni monitoring qilish va nazorat qilishni o'z ichiga oladi.

Pul mablag'larini boshqarish: Pul mablag'larini boshqarish davlat g'aznachiligi ijrosining muhim jihati hisoblanadi. U davlatning pul oqimini boshqarishni, shu jumladan daromadlarni yig'ish, mablag'larni o'zlashtirish va ortiqcha mablag'larni investitsiyalashni o'z ichiga oladi. Davlat g'aznasi hukumatning moliyaviy majburiyatlarini bajarish uchun etarli miqdorda naqd pul mavjudligini ta'minlashi va investitsiyalarning maksimal daromadlilikini ta'minlashi kerak. Bu likvidlik va rentabellik o'rtasidagi ehtiyotkorlik bilan muvozanatni, shuningdek, samarali risklarni boshqarish strategiyasini talab qiladi.[2]

Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobot: Davlat g'aznachiligi davlat operatsiyalarining to'g'ri va dolzarb moliyaviy hisobini yuritish uchun javobgardir. Bu barcha daromadlar va xarajatlarni hisobga olishni, shuningdek, bank hisoblarini solishtirishni va moliyaviy hisobotlarni tayyorlashni o'z ichiga oladi. Davlat g'aznachiligi ham xalqaro buxgalteriya standartlariga rioya qilishi va manfaatdor tomonlarga, shu jumladan hukumatga, fuqarolarga va xalqaro tashkilotlarga o'z vaqtida va to'g'ri moliyaviy hisobotlarni taqdim etishi shart.

Ichki nazorat: Davlat g'aznachiligi faoliyatining yaxlitligi va ishonchlilikini ta'minlash uchun ichki nazorat muhim ahamiyatga ega. Ushbu nazoratlar firibgarlik, xatolar va mablag'larni noto'g'ri boshqarishning oldini olishga mo'ljallangan siyosatlar, protseduralar va tizimlarni o'z ichiga oladi.

Davlat g'aznachiligida hukumatning moliyaviy resurslarini himoya qilish va ulardan maqsadli foydalanishni ta'minlash uchun mustahkam ichki nazorat tizimi mavjud bo'lishi kerak.[3] Uslubiy asoslarning davlat g'aznachiligi ijrosiga ta'siri Davlat g'aznachiligi ijrosining uslubiy asoslari mamlakatning umumiy moliyaviy boshqaruviga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu asoslarga amal qiluvchi davlat g'aznasining yaxshi faoliyat ko'rsatishi quyidagilarga hissa qo'shishi mumkin:

➤ Resurslarni samarali boshqarish: Davlat g'aznachiligi ijrosining uslubiy asoslari hukumatning moliyaviy resurslarini mas'uliyatli va samarali boshqarishni ta'minlaydi. Bu hukumatga siyosat maqsadlariga erishishda va fuqarolarga muhim xizmatlarni taqdim etishda yordam beradigan resurslarni yaxshiroq taqsimlash va ulardan foydalanishga olib keladi.

➤ Shaffoflik va hisobdorlik: Davlat g'aznachiligining shaffoflik va hisobdorlik tamoyillariga amal qilishi aholining hukumat moliyaviy boshqaruviga bo'lgan ishonchi va ishonchini mustahkamlaydi. Bu fuqarolarga soliq mablag'lari qanday

sarflanayotgani haqida ma'lumot olish imkonini beradi va hukumatni o'z harakatlari uchun javobgarlikka tortadi.

➤ Iqtisodiy barqarorlik: Yaxshi boshqariladigan davlat g'aznasi barqaror iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash uchun hukumatning moliyaviy resurslaridan foydalanishni ta'minlash orqali iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shishi mumkin. Bunga infratuzilma, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga sarmoya kiritish kiradi, bu esa ish o'rinlarini yaratish va fuqarolarning turmush darajasini yaxshilash imkonini beradi.

➤ Takomillashtirilgan boshqaruv: Davlat g'aznachiligi ijrosining uslubiy asoslari ham mas'uliyatli va axloqiy moliyaviy boshqaruv uchun asos yaratish orqali yaxshi boshqaruvni ta'minlaydi. Bu korruptsiyaning oldini olishga, davlat faoliyatida shaffoflik va javobgarlikni oshirishga yordam beradi.[4]

Xulosa qilib aytish mumkinki, davlat moliya resurslarini samarali boshqarishda davlat g'aznachiligi ijrosining uslubiy asoslari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ular iqtisodiy barqarorlikka, boshqaruvni takomillashtirishga va resurslarni samarali boshqarishga hissa qo'shishi mumkin bo'lgan mas'uliyatli va shaffof moliyaviy boshqaruv uchun asos yaratadi. Hukumatlar o'z davlatlarining umumiy farovonligini oshirish uchun davlat xazinalari ushbu asoslarga rioya qilishlarini ta'minlashlari juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Arye L. Xilmanning "Davlat moliyasi va davlat siyosati: hukumatning mas'uliyati va cheklovlari".
2. Karl S. Shoupning "Davlat moliyasi iqtisodiyoti: nazariya va empirik dalillar".
3. "Davlat moliyasi: nazariyaning siyosatga zamonaviy qo'llanilishi" Devid N. Hyman
4. "Davlat moliyasi va jamoat tanlovi: Davlatning ikki qarama-qarshi qarashlari" Jeyms M. Buchanan